

Шерстюк А. О.
магістрант,
д.е.н., професор Янковий О. Г.
Одеський національний економічний університет

ПРОГНОЗУВАННЯ РІВНЯ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

Актуальність. Однією із найгостріших соціально-економічних проблем розвитку сучасної української економіки є безробіття. Безробіття – невід’ємний елемент ринку праці, соціально-економічне явище, при якому частина робочої сили не зайнята у виробництві товарів та послуг. Від кількості зайнятого населення та рівня безробіття напряму залежить економічне зростання, тому прогнозування рівня безробіття допомагає уникнути багато негативних економічних та соціальних наслідків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми безробіття розглядалися та знайшли своє відображення у працях вітчизняних науковців таких, як: С. Бандура, В. Близнюк, Д. Богиня, І. Бондар, Е. Лібанова, В. Петюх, В. Онокієнко, Ю. Маршавіна та ін. Практика застосування статистичних методів та моделей аналізу безробіття знайшла відображення у наукових розробках Дж. Бокса, А. Головача, Г. Дженкінса, І. Єлісєєвої, Д. Єріної, В. Захожая, Н. Ковтун, І. Манцурова, М. Пугачової, О. Черняка, В. Швеця, А. Шустікова та ін. [1, с. 74].

Мета даної статті визначити сутність безробіття, виявити основні підходи до прогнозування економічної активності населення, проаналізувати рівень безробіття, їхні темпи зростання. Спрогнозувати можливий рівень безробіття за допомогою методів математичного моделювання на наступні 3 роки.

Виклад основного матеріалу. Безробітні за методологією МОП – особи віком 15 років і старше, які одночасно задовольняють трьома умовам: не мали роботи (прибуткового заняття); впродовж останніх чотирьох тижнів, що передували обстеженню, активно шукали роботу або намагались організувати власну справу; впродовж найближчих двох тижнів були готові приступити до роботи, тобто почати працювати за наймом або на власному підприємстві з метою отримання оплати або доходу.

Існують 4 основні підходи до прогнозування рівня безробіття населення [2, с. 95]:

1) суб’єктивна (експертна) оцінка, що базується на певному сценарії або передбачає досягнення заданої мети;

2) екстраполяція тренду або використання кривої росту. У першому випадку рівень економічної активності вважається функцією часу, і прогнозні величини винаходять шляхом поширення тенденції, що спостерігалася у звітному періоді, на перспективу. Серед кривих росту найчастіше використовуються S-подібні функції, зокрема логістична, що передбачають стабілізацію показника в майбутньому (тобто горизонт його зростання обмежений);

3) регресійні моделі, що базуються на кореляції між рівнем економічної активності та економічними, демографічними, іншими соціально-економічними факторами.

4) моделі, що базуються на когортному методі. У цьому разі рівень економічної активності визначається за допомогою оцінки ймовірності входу чи виходу з робочої сили для кожної когорти залежно від статі та віку.

Найчастіше на практиці застосовуються методи експертної оцінки та екстраполяції тренда, оскільки вони найбільш прості і зручні для користування.

Перед тим, як моделювати прогноз рівня безробіття, розглянемо це поняття.

Рівень безробіття за методологією МОП – відношення (у відсотках) кількості безробітних віком 15 років і старше до робочої сили зазначеного віку або відповідної соціально-демографічної групи [3].

Розглянемо в табл. 1 дані Державної служби статистики та визначимо рівень безробіття в Україні за 2014-2019 рр. за формулою:

$$\text{Рівень безробіття} = (\text{Безробітне населення} / \text{Зайняте населення}) * 100\%$$

Таблиця 1. Економічно активне населення та рівень безробіття в Україні за 2014-2019 рр.

Всього населення	Економічно активне населення, тис. чол.	Зайняте населення, тис. чол.	Безробітне населення, тис. чол.	Рівень безробіття, %	Темп росту рівня безробіття, %	
					цепні	базисні
2014	42928,9	19035,2	1847,1	9,70		
2015	42760,5	17396	1654	9,50	97,94	97,94
2016	42584,5	17303,6	1677,5	9,70	102,11	100
2017	42386,4	17193,2	1697,3	9,90	102,06	102,1
2018	42153,2	17296,2	1577,6	9,10	91,92	93,81
2019	41902,4	17381,8	1486,9	8,60	94,51	88,66

Джерело: складено авторами за даними [4]

Виходячи з табл. 1 слід зробити висновок, що з 2014 р. рівень безробіття знизився на 11,34 %.

Для визначення тенденцій рівня безробіття в Україні на 2019–2022 рр. побудуємо лінію тренду спираючись на інформацію за минулі роки (рис. 1). Треба зазначити, що до уваги були взяті лише останні 6 років, тому що при аналізі більшого ряду динаміки коефіцієнт детермінації дуже низький і дорівнює приблизно 10 %. Також з 2014 р. статистика не враховує дані з тимчасово окупованих територій.

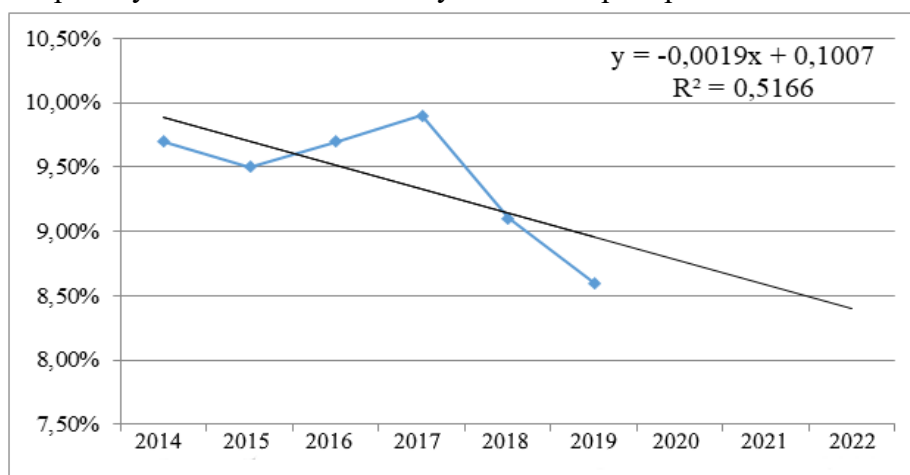

Рис. 1. Лінія тренду рівня безробіття в Україні протягом 2014-2019 рр. та прогноз на 2020–2022 рр., %

Джерело: складено авторами за даними [4]

Рівень безробіття апроксимується моделлю $Y = -0,0019X + 0,1007$. Побудований лінійний тренд забезпечує найвище значення коефіцієнту детермінації ($R^2 = 0,5166$), тобто модель описує 51,7 % варіації досліджуваного показника. Такий прогноз не враховує багато економічних, демографічних та інших соціально-економічних факторів.

На 2020 р. точковий прогноз склав 8,77 %, на 2021 – 8,58 %, на 2022 – 8,39 %.

Отриманий точковий прогноз рівня безробіття \hat{Y}_{N+L} відрізняється максимальною точністю і мінімальною достовірністю. Тому в практиці прогнозування економічних показників, в тому числі і безробіття, зазвичай йдуть на компроміс: на основі точкового прогнозу будують інтервальний прогноз у вигляді двох чисел – нижньої і верхньої межі довірчого інтервалу із заздалегідь заданою вірогідністю P попадання в нього фактичного значення Y_{N+1} [5].

Скористувавшись програмним забезпеченням *STATISICA*, був побудований 95-відсотковий довірчий інтервал прогнозу рівня безробіття в Україні на 2020-2021 рр. (табл. 2).

Таблиця. 2. Точковий та інтервальний прогноз рівня безробіття в Україні з достовірністю 95% для 2020-2021 року

Рок	Нижня границя довірчого інтервалу прогнозу, %	Точковий прогноз, %	Верхня границя довірчого інтервалу прогнозу, %
2020	7,8	8,77	9,74
2021	7,38	8,58	9,78
2022	6,96	8,39	9,83

Джерело: складено автором за даними [4]

Дані табл. 2 показують хоч незначну, але тенденцію до зниження рівня безробіття.

Незважаючи на прогнозовані дані у березні 2020 р. безробіття в Україні зросло на 22 % у порівнянні з аналогічним періодом 2019 р. Станом на 30 березня в Державній службі зайнятості зареєстровано 387 500 осіб, з них 71 400 – стали на облік у період всеукраїнського карантину. Обсяги зменшення зайнятості та зростання безробіття внаслідок розповсюдження COVID-19 будуть залежати від тривалості пандемії та її наслідків.

За оновленим прогнозом економічного та соціального розвитку України, підготовленого Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, рівень безробіття (за методологією МОП) у 2020 р. становитиме 9,4 %, проти 8,1 %, безробіття прогнозованого раніше. Але прогноз може бути уточнений, зважаючи на наслідки карантину [6].

Але такі дані слід назвати скоріше тимчасовим мировим феноменом, тому що у січні рівень безробіття склав 8,1 %, що нижче за 2019 р. на 0,5 п. п. Тож слід зазначити, що рівень безробіття після виходу країни з карантину повернеться на своє місце.

Поліпшенню ситуації на ринку праці станом на січень (до пандемії COVID-19) сприяла діяльність державної служби зайнятості. Так, у 2019 р. кількість роботодавців, які співпрацювали з центрами зайнятості, збільшилася на 4 тис. та становила 206 тис. Клієнтами служби є представники як малого, так і великого бізнесу, які представляють різні галузі економіки. Кількість вакансій у базі даних державної служби зайнятості, у порівнянні з 2018 р., збільшилася на 39 тис. та становила 1,2 млн. одиниць.

У 2019 р. кількість унікальних користувачів сайту державної служби зайнятості становила 1,9 млн. осіб. На початок 2020 р. створено 197 тис. електронних кабінетів роботодавців та 248 тис. електронних кабінетів шукачів роботи [7].

Тож незважаючи на необхідність приведення законодавства України у відповідність до міжнародних норм і принципів; недостатнього запровадження механізмів захисту внутрішнього ринку праці; нестабільну діяльність стратегічно важливих підприємств (котрі забезпечують значну кількість робочих місць); великого податкового навантаження для підприємств, великого сектору тіньового безробіття та багата інших факторів в Україні рівень безробіття поступово стає нижчим.

Висновок. У статті обґрунтовано економічну сутність безробіття і розглянуто основні проблеми ринку праці в Україні та фактори їхнього вирішення. Виявлено основні підходи до прогнозування рівня безробіття населення, та за допомогою методу екстраполяції тренду визначено прогнозний рівень безробіття в Україні в 2020–2022 рр. Прогноз за запропонованою моделлю рівня безробіття в Україні свідчить про тенденцію до зниження даного негативного явища. Отримані значення рівня безробіття узгоджуються з прогнозами Державного центра зайнятості. Однак, тут слід ураховувати вплив пандемії коронавірусу, яка може суттєво завищити прогнозні оцінки досліджуваного показника в Україні в умовах глобальної економічної кризи.

Література:

1. Харчук С. А. Безробіття як одне з глобальних проблем світу та напрями його подолання. *Економіка та держава*. 2018. № 7. С. 71-76.
2. Стрембіцька Л. Л. Сучасні тенденції ринку праці в аспекті загроз економічній безпеці України. *Економічні горизонти*. 2017. № 1(2). С. 95.
3. Методологічні пояснення. *Державна служба статистики*. URL: http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/statinf/rp/rp_met.htm (дата звернення 26.04.2020).
4. Офіційний сайт державної служби статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 26.04.2020).
5. Янковой А. Г. Прогнозирование демографических показателей Украины. *Ринкова економіка : Сучасна теорія і практика управління*, т. 5. Одеса : Астропринт. 2002. С. 34-49.
6. Карантинний ринок праці : очікування та прогнози. *Офіційний сайт державного центру зайнятості*. URL: <https://www.dcz.gov.ua/novyna/karantynnyy-rynok-praci-ochikuvannya-ta-prognozu> (дата звернення 27.04.2020).
7. Зростання безробіття чи сезонні коливання: ситуацію коментує служба зайнятості. *Обласне комунальне інформаційне агентство*. URL: <https://np.pl.ua/2020/01/zrostantia-bezrobittia-chy-sezonni-kolyvannia-sytuatsiiu-komentuie-sluzhba-zayniatosti-2/> (дата звернення 27.04.2020).